

ROZSDA ENDRE (1913–1999)

Szemek – És lőn első nap |
 Eyes – And first Day has come
 (Genesis. And there was a Day. Et il y eut un premier jour), 1967

Olaj, vászon | Oil on canvas, 37,5 x 46 cm
 Jelezve balra lent | Signed bottom left: Rozsda

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
 | egykor francia magángyűjteményben

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:
 | Rozsda l'œil en fête – sous la direction de David Rosenberg.
 Somogy éditions d'art, Paris, 2002, 69.o.

Kezdő ár | Starting price: 6 000 000 Ft / 15 789 EUR
 Becsérték: 10 000 000 – 15 000 000 Ft
 Estimate: 26 316 – 39 474 EUR

1. Luis Buñuel-Salvador Dalí: Andalúziai kutya, 1929

„Szemek – És lőn első nap” – hangzik Rozsda Endre festményének képcíme, amely régi-es nyelvzetével nyilvánvalóan a bibliai Teremtéstörténetre utal. A szem, ugyanakkor, a szürrealizmus egyik kulcsmotívuma, amely mint a megismerés egyik fő – és évszázadokon keresztül domináns – eszköze és forrása, megbukott. Félre kell tenni, le kell mondani róla vagy keresztül vágni, amiképp Luis Buñuel és Salvador Dalí tette az *Andalúziai kutya* (1929)

című szürrealista film nyitójelenetében. Ott a szemgolyó kettészelése, „felnyitása” szimbolikus és szó szerinti utalás, egyfelől a látszavilág mögött megbúvó tudatalatti felszínre hozására, másfelől magára az új médiumra (szem + vágás + előhívás), amely révén ez megvalósul. Szemeink sok esetben becsapnak és irányítanak minket, így nem lehet a megismeréshez, az Igazsághoz vezető egyetlen út vagy módszer, csupán egyik eszköze.

2. René Magritte: *The False Mirror*, 1929
MoMA, New York

3. Salvador Dalí: *The Eye*, 1945
(Alfred Hitchcock *Elbűvölve* című filmjéhez készítette a festmény-sorozatot)

Ennél fogva a szürrealistáknál a szem témává emelése annak tagadása is egyben, akárcsak később a pop artban a száj (mint a fogyasztás jelképe). Vagyis a szem csak a kezdet, az első teremtés, az első nap.

Rozsda munkásságában a szem önálló motívumként először az ötvenes évek közepétől készült grafikákon jelenik meg [pl. *Szürrealista mese* (1955 körül), *Vendégség* (1956)], olajfestményeken egy évtizeddel később (pl. *Herkules barlangja*, 1966). A most aukcióra került *Szemek - És lán első nap* című festmény egész síkját betöltik a különböző formájú szemek és szemgolyók, amelyeken a fény

oly módon törik meg, mint az üveggolyók és gyöngyök felületén. Utóbbiak Rozsda műveinek visszatérő elemei. Így nála a szem inkább tükröződő, fényel játszó, azt befogadó és átalakító tárgyként jelenik meg, amelyek organikusan (automatikusan) kapcsolódnak egymáshoz. Olykor egyértelműen szemnek látszanak és nyugtalanságot, félelmet árasztanak. Máskor (és messzebből) a szemek fejje válnak, melyekhez könnyen társíthatók testek, és ezáltal a kócosból egy kis megnyugvás. A tudatunk kényszere, hogy megtalálja a logikát. Ez hasonlóan működik, mint Rozsda munkamódszere, amely két lépcsőből áll: először ösztönösen alkot, egyetlen célja felszámolni

a vászon fehérségét, hogy „tisztá lappal” indulhasson. A festéket foltokban, nagy ecsetvonásokkal viszi fel, hogy második lépésként, immáron vékony ecsettel, megkeresse a kapcsolatokat színek és formák között, folyamatosan forgatva a képet, míg rá nem talál a megfelelő oldalra.²

Rozsda Endre 1956-ban végleg letelepedett Párizsban. Más sorstársaihoz hasonlóan (Hantai Simon, Reigl Judit) ő is a szürrealizmusból indult ott, majd az amerikai absztrakt expresszionisták hatására dolgozta ki sajátos, egyedi absztrakt szürrealista stílusát, és vált nemzetközileg is elismert művészé.

FÖLDES LÉNA

¹ Buñuel és Dalí a jelenethez egy szarvasmarha szemgolyóját vágták fel. Az *Andalúziai kutya* volt Buñuel első filmje, és egyben az első szürrealista film is.
² Krepárt Melinda: Rozsda Endre ornamentális festészetét. In: *Iskolakultúra* 2006/6.